

Alis Hofman

MUZEJ
NESVAKIDAŠNJIH
BIČA

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Alice Hoffman

THE MUSEUM OF EXTRAORDINARY THINGS

Copyright © 2014 by Alice Hoffman

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA



Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Slušao sam što su govorljivci pričali, pričanja o iskonu
i o kraju,
ali ja ne govorim ni o iskonu ni o kraju.*

– Volt Vitman, „Pesma o meni“ *

* Ovde i dalje: po prevodu Tina Ujevića. (Prim. prev.)

SADRŽAJ

<i>Prva glava</i>	Svet u staklenoj kugli	9
<i>Druga glava</i>	Čovek koji nije mogao da spava	45
<i>Treća glava</i>	Snevač iz sna	104
<i>Četvrta glava</i>	Čovek koji nije osećao bol	138
<i>Peta glava</i>	Iskonska laž	178
<i>Šesta glava</i>	Strah od ptica	212
<i>Sedma glava</i>	Vučja kuća	255
<i>Osma glava</i>	Plavi konac	279
<i>Deveta glava</i>	Devojka koja je umela da leti	309
<i>Deseta glava</i>	Pravila ljubavi	330
	Svet se ponovo rađa	362
	<i>Reč zahvalnosti</i>	369
	<i>Dopunska literatura</i>	373

PRVA GLAVA

Svet u staklenoj kugli

POMISLILI BISMO da je nemoguće pronaći ma šta novo na ovome svetu, stvorenja koja nikada ranije nije video nijedan čovek, svojevrsne čudnovatosti u kojima se priroda povukla da ustupi mesto živom damaru fantastičnog i divotnog. Sa izvesnošću vam mogu reći da takve stvari postoje, jer pod vodom ima nemani golemih poput slonova, sa stotinama nogu, a na svodu, užezene i bačene sa nebesa, stene plamte kroz svetli vazduh i padaju na zemlju. Ima ljudi tako neuobičajenih odlika da moraju kriti lica kako bi mogli proći ulicama a da im niko ne dosađuje, i žena tako osobenih crta da žive u sobama bez ogledala. Mene je otac čuvao podalje od takvih anomalija kad sam bila mala, iako sam živela nad izložbenom postavkom koju je on posedovao na ostrvu Koni, Muzejom nesvakidašnjih bića. Naša kuća je bila podeljena u dve jasno razdvojene celine; u jednoj polovini smo stanovali mi, u drugoj je bio izložbeni prostor. Tako otac nikad nije morao da se udaljava od onoga što je voleo najviše na svetu. Dozidao je deo prvobitnoj kući, sagrađenoj 1862, iste godine kad su ostrvo Koni i Bruklinska železnica uveli u naš grad prvi konjski trolejbus. Otac je sazdao ogromnu salu da u njoj izlaže živa čudesa koja će unajmljivati, i koja su sva odreda izvodila

neuobičajene radnje ili su bila rođena s čudnovatim atributima zbog kakvih su drugi rado plaćali da ih gledaju.

Moj otac je bio ujedno naučnik i mađioničar, ali je izjavljivao da upravo u književnosti otkrivamo svoju najistinitiju prirodu. Još kad sam bila dete, davao mi je da čitam pesnika Vitmana, naporedo sa Šekspirovim komadima. Kroz takva veličanstvena dela prosvetivala sam se i počinjala da shvatam da je sve što Bog stvori – čudo, pojedinačno i samo po sebi. Ruža je vrhunac lepote, ali ništa više nego što je to izložba u muzeju moga oca, gde je svaki eksponat umetnički aranžiran u formaldehidu, u ogromnom staklenom sudu. Postavke koje je moj otac prikazivao bile su jedinstvene na svetu: konzervirano telo savršeno oblikovanog novorođenčeta bez očiju, nerođeni majmuni-blizanci koji se drže za ruke, majušni snežnobeli aligator natprirodno velikih čeljusti. Često sam sedala na stepenice i upinjala se da kroz tminu ugrabim sliku takvih čuda. Verovala sam da je svako to izvanredno stvorenje dotakla božja ruka i da je sve što je samosvojno – na divljenje našem ljudskom rodu, slavopojka našem tvorcu.

Kad sam morala proći kroz muzej do male sobe u drvenim oplatama gde je moj otac čuvao svoju biblioteku, kako bi mi mogao čitati, vezivao mi je oči da me ne preneraze police pune retkosti što dovode na vrata gomile posetilaca, naročito u leto, kada su plaže i velelepni parkovi krcati naroda sa Menhetna, koji dolazi kočijom i skelom, izletničkim parobrodom ili tramvajem. Ali povez koji je otac koristio bio je od tankog muslina, pa sam videla kroz tkaninu ako širom otvorim oči. Preda mnom bi se tamo našla mnoga blaga koja je otac s godinama prikupio: šaka sa osam prstiju, ljudska lobanja s rogovima, konzervirani ostaci skerletnocrvne dugonoge

ptice zvane kašikara, kamenovi protkani sjajkastim žilicama što u mraku zrače žutom bojom, kao da su u kamenu zatočene same zvezde. Opčinjavalo me je sve što je čudno: vilice pradrevnog slona zvanog mastodont, cipele diva nađene u planinama Švajcarske. Iako mi se zbog tih eksponata koža ježila od straha, među takvim predmetima osećala sam se kao kod svoje kuće. Pa ipak, znala sam da život proveden u muzeju ne liči na druge živote. Ponekad sam sanjala kako te tegle pucaju, pa pod preplavljuje mutna zelena mešavina vode, soli i formaldehida. Kad se probudim iz takvih košmara, rub spavaćice cedio mi se od vode. Tad bih se zapitala koliko je svet jave udaljen od sveta snova.

Majka je umrla od gripa još dok sam bila odojče, i mada je nisam upamtila, kad god sam sanjala strašna, čudovišna stvorenja i budila se u postelji drhteći i plačući, žalila sam što nemam majku da me voli. Uvek sam se nadala da će me otac uspavati pesmom i ponašati se prema meni kao prema najvećem blagu, vrednom isto koliko i ti eksponati za koje je često plaćao džinovske novce, ali on je bio prezauzet i preobuzet, pa sam shvatala da je njemu najvažnije njegovo životno delo. Bila sam pokorna kći, makar dok nisam stigla u izvesne godine. Nije mi bilo dozvoljeno da se igram s drugom decom, koja ne bi shvatila gde živim i kako me odgajaju, niti sam smela ići sama ulicama Bruklina, gde ima muškaraca što samo čekaju da kinje nevine devojčice poput mene.

Nekada davno, ono što su Indijanci nazivali imenom Narioh bilo je pusta zemlja koja se zimi koristila za napasanje stoke, konja i volova. Holanđani su ga pominjali kao Konajn ajlant,

Zečje ostrvo, i slabo su se zanimali za njegove peskovite obale. Bilo je onih što su govorili da je ostrvo Koni postalo grešno, umnogome nalik Sodomu, i da tu ljudi samo misle na zadovoljstva. Pojedine opštine, poput Brajton Biča i Menhetn Biča, gde su milioneri gradili sebi imanja, imale su sopstvene vozove s plaćenim kondukterima da brane pristup prostom puku. Vozovi za običan narod polazili su sa stanice kod Bruklinskog mosta i trebalo im je nešto malo preko pola sata da stignu do tih priobalnih opština. Izgrađen je i podvožnjak, kojim će 1908. ispod Ist Rivera krenuti saobraćaj kako bi sve više sveta moglo preko leta pobeći od surovih vrućina Menhetna. To ostrvo je bilo puno suprotnosti; protezalo se od poročnih područja, gde su muškarce na smenu zabavljali i varali u kućama na zlu glasu i po salunima, do gvozdenih paviljona i mola gde je veliki Džon Filip Suza dovodio svoj orkestar da svira pod zvezdama te godine kad sam se ja rodila. Ostrvo Koni je bilo, pre svega drugog, mesto snova, s rasonodama s kojima se nijedne nisu mogle sravniti, vožnjama koje su prkosile zakonima gravitacije, koncertima i igrama na sreću, balskim dvoranama sa toliko električnih svetala da su blistale kao da gore. Upravo tu je nekada postojao hotel u obliku slona, koji se gordo uzdizao pedeset metara u visinu dok nije izgoreo do temelja; upravo tu je prvi rolerkoster na svetu, zvan Strmoglava pruga, rađao sve složenije i sve mahnitije vožnje.

Veliki parkovi bili su Stiplčez i Luna-park, čija je zvezda i atrakcija, slavni Kraljevski konj, zaranjala sa visoke platforme u bazen s vodom. U Aveniji talasa nalazila se dovitljivo krštena Zemlja snova, koja se upravo gradila te će se uskoro izdići na drugoj strani ulice; i mi ćemo videti njene kule sa naše baštenske staze. Duž Avenije talasa postojale su još stotine drugih atrakcija, sve do Okeanskog bulevara, toliko brojnih da nisam znala kako ljudi biraju između njih. Za mene su

najdivnije konstrukcije bile vrteške sa svojim čarobnim, draguljima optočenim vajanim životinjama; mnoge su izradile jevrejske zanatlije iz Ukrajine. Vrteška Eldorado, postavljena u podnožju Parka Zemlje snova, bila je pravo čudo na tri sprata i vrvela je od životinja svake fele. Najdraži su mi bili tigrovi, čije su zelene oči krajnje divljačno iskrile unutrašnjom svetlošću, i naravno – konji s grivama koje se vijore za njima, tako stvarni da sam uobražavala kako bih, kad bi me nekada pustili da se popnem na nekoga, mogla odjahati da se više ne vratim.

Elektrika je bila na sve strane, vijugala je kroz Bruklin, preobražavala noć u dan. Njena sila se jasno videla prilikom javnog pogubljenja neke nesrećne slonice po imenu Tropski koja je napala svog surovog, nasilnog krotitelja. Nisam imala ni punih deset godina kada je Edison smerao da dokaže kako je njegov vid struje bezbedan, izjavljujući da je njegov suparnik Vestinghaus proizveo nešto što predstavlja opasnost za ovaj svet. Ako Vestinghausov metod može ubiti debelokošca, šta će tek učiniti običnom čoveku? Zadesila sam se tamo tog dana, u povratku s pijace s našom kućnom pomoćnicom Morin. Bila se okupila ogromna, grozničava gomila ljudi, koji su svi čekali da vide pogubljenje, iako je bio januar pa je svuda vladala stud.

„Samo produži“, rekla je Morin ne zastajući u hodu i vukući me za mišicu. Imala je na sebi kaput od vunenoj štofa i zeleni filcani šešir, svoj najdragoceniji imetak, kupljen kod jedne čuvene modistkinje iz Dvadeset treće ulice na Menhetnu. Očigledno ju je zgrozilo to krvožedno raspoloženje. „Svaki put će te ljudi iznenaditi svojom okrutnošću.“

Nisam bila baš sigurna da je Morin u pravu, jer među svetinom se moglo uočiti i saosećanje. Opazila sam neku devojčicu na klupi, s majkom. Piljila je u sirotu Tropski i plakala. Izgledala je kao da se moli za njenu dušu, bolećivo anđelče srditoga lica. Ja sama se nisam usuđivala da pokažem gnev niti da se

prepustim iskrenim osećanjima. Žalila sam što ne mogu sestati kraj te druge devojčice, i uhvatiti je za ruku, i sprijateljiti se s njome, ali silom sam oterana dalje od groznog prizora. I zaista, nikada nisam imala neku drugaricu moga uzrasta, iako sam žudela da je imam.

No svejedno sam volela Bruklin i čaroliju koju je posedovao. Taj grad je bio moja škola, jer premda su zakoni o obaveznom školovanju stupili na snagu 1894, niko ih nije silom sprovođio, pa se državno školovanje lako moglo izbeći. Moj otac je, recimo, poslao mesnom školskom odboru izjavu da sam nesposobna, i prihvatili su je ne zahtevajući nikakav dodatni dokaz. Tako mi je ostrvo Koni postalo učionica, i to čudesna. Zabavni parkovi bili su od papirmašea, od čelika, od struje, i njihovo blistanje videlo se kilometrima unaokolo, kao da je naš grad vilin-zemlja. Neka druga devojčica bi, našavši se u mojim stegama, načinila lestvice od jorgana iscepanog u trake, ili bi izmajstorisala užu od sopstvene upletene kose kako bi pobegla kroz prozor i okusila čari naše obale. Međutim, kad god su mi se javile te nepokorne misli, zažmurila bih i rekla sebi kako sam nezahvalna. Bila sam ubeđena da bi se majka, da je još živa, razočarala u mene ukoliko ne postupam onako kako mi se kaže.

U očevom muzeju je za vreme sezone bivalo zaposleno i po desetak i više živih učesnika. Svakoga leta su se prikazivale čudesne tačke u izložbenoj sali, nekoliko puta na dan, po podne i uveče, i svako je predstavljao svoje retke osobine. Nije mi bilo dozvoljeno da razgovaram s njima, mada sam žudela da čujem njihove životne priče i saznam kako su došli u Bruklin. Premala sam, govorio je otac. Decu mlađu od deset godina nije puštao u muzej, zbog njihovih utisku podložnih duša. U

tu osetljivu grupu otac je svrstao i mene. Ako bih se morala mimoići s nekim od tih čudesa, trebalo je da oborim oči, izbrojim do pedeset i pretvaram se kako ta osoba ne postoji. Godinama su dolazili i odlazili, neki su se vraćali da ponove sezonu, drugi pak bez reči nestajali. Nikada nisam upoznala sijamske blizance, koji su bili kao dva međusobna odraza u ogledalu, lica protkanih bledilom, niti čoveka šiljate glave, koji je dremao između nastupa, niti ženu kose toliko dugačke da je mogla gaziti po njoj. Svi su oni otišli pre nego što sam naučila da izgovaram prve reči. Sećanja su mi se sastojala od kradomičnih pogleda, jer takvi ljudi meni nikada nisu bili odvratni; oni su bili jedinstveni i zanosni, i na svoj način neverovatno hrabri, čim su otkrivali svoje najtajnije biće.

Uprkos očevim propisima, kao malo starija virila sam s prozora u rano jutro, kad po letnjem svetlu pristižu zaposleni, mnogi u ogrtačima uprkos toplom vremenu, kako niko ne bi zijao u njih, ili ih čak i istukao na putu do radnog mesta. Otac ih je nazivao čudesima, ali za ostali svet oni su bili nakaze. Skrivali su svoje osobine kako ne bi poletele kamenice, kako niko ne bi pozvao okružnu policiju, kako ne bi deca plakala od straha i iznenađenja. Na ulicama Njujorka njih su smatrali gnusobama, pa kako ih nije štitio nijedan zakon, često su ih zlostavljali. Ja sam se nadala da će na našem tremu, u hladu kruške, naći neki mir.

Otac je u ovu zemlju došao iz Francuske. Predstavljao se kao Profesor Sardi, mada mu to nije bilo pravo ime. Kad sam ga pitala kako mu glasi kršteno ime, odgovarao je da se to nikog ne tiče. Svi mi imamo svoje tajne, vrlo često mi je govorio, pokazujući glavom na moje šake u rukavicama.

Verovala sam da je otac mudar i izuzetan čovek, kao što sam verovala i da je Bruklin mesto umnogome nalik rajju, gde se kuju čudesa. Profesor je imao neka načela koja bi drugi lako mogli nazvati neuobičajenim, sopstvenu filozofiju zdravlja i napretka. Njega je od mađioničarstva odvukla nauka, koju je smatrao neuporedivo čudesnijom od trikova s kartama i veštih ruku. Zato je i postao sakupljač retkosti i neobičnosti, i zato je i nadgledao toliko strogo sve lične pojedinosti našeg života. Riba je svakodnevno bila prisutna na našem stolu pošto je otac verovao da poprimamo osobine onog što jedemo, pa se starao da svakoga dana za jedan obrok dobijem ribu, kako bi se i u mojoj telesnoj konstituciji odrazile odlike tih bića. Kupali smo se u ledenoj vodi, korisnoj za kožu i unutrašnje organe. Otac je naručio da mi se konstruiše cev za disanje kako bih mogla da ležim potopljena u kadi s nožicama-kandžama, te su uskoro moja kupanja trajala po sat i više vremena. Bilo je dovoljno da uvučem dašak vazduha kako bih ostala pod površinom. Bilo mi je prijatno u tom elementu, kao kakvoj ribi-devojčici, i uskoro nisam osećala ni hladnoću kao ostali, budući da sam se sve više privikavala na temperature od kojih bi drugi promrzli do kostiju.

Leti smo otac i ja svake noći plivali u moru, prkoseći talasima sve do novembra, kad morske struje postaju previše ledene. Nekoliko puta smo stigli maltene do Zaliva mrtvog konja, udaljenog preko osam kilometara, što je dalek put čak i za najiskusnijeg plivača. Nastavljali smo čitave zime s redovnim vežbama za povećanje kapaciteta udisaja, trčeci obalom. „Vrhunsko zdravlje zahteva i vrhunska pregnuća“, ubeđivao me je otac. Verovao je da će nam trčanje održati zdravlje i čilost onda kad je previše hladno za plivanje. Kaskali smo uveče obalom, kože sjajne od znoja i ne obazirući se na ljude sa šeširima i kaputima što su nam se smejali i dovikivali stalno

istu neduhovitu šalu: *Od čega bežite? Od vas, promrsio bi otac. Budale koje ne zaslužuju da ih slušamo, govorio mi je.*

Ponekad je padao sneg, ali mi smo trčali uprkos hladnom vremenu, jer naš režim je bio strog. Ali svejedno sam u snežne noći zaostajala za ocem kako bih se mogla naslađivati lepotom plaže. Pružala sam ruke u snegom osutu vodu. Zaleđena obala podsećala me je na dijamante. Opčinjavale su me takve večeri. Pojas plime i oseke duž ivice obale beleo se kao kost, iskrio je. Dah mi se maglio i vio se u mlečno nebo. Sneg mi je padao po trepavicama, a čitav Bruklin je postajao beo, svet u staklenoj kugli. Svaka ulovljena pahuljica bila je čudo različito od svih drugih.

Imala sam dugu crnu kosu koju sam nosila upletenu, a držanje mi je bilo ozbiljno i tiho. Razumela sam gde mi je mesto na ovom svetu i bila sam zahvalna što sam u Bruklinu, mom rodnom mestu i gradu koji je i sam Vitman izuzetno voleo. Umela sam lepo da se izražavam i delovala sam starije. Zbog moje ozbiljne naravi, retko ko je pogađao da još nemam deset godina. Otac je voleo da se oblačim u crno, čak i leti. Pričao mi je da u tom francuskom selu gde je odrastao sve devojčice tako rade. Pretpostavljala sam da se i moja majka, davno pokojna, tako oblačila kao mlada devojka, u vreme kad se moj otac zaljubio u nju. Možda sam ga podsećala na nju kada odenem crnu haljinu sličnu onoj koju je ona nosila. Nisam nimalo ličila na majku, međutim. Otac je govorio da je bila velika lepotica, svetle kose boje meda, smirene prirode. Ja sam bila mrkoputa i neugledna. Gledajući u ružni izvitopereni kaktus koji je otac držao u salonu, pomišljala sam da više ličim na tu biljku, na njene sive izdanke nalik konopcima. Otac se kleo da jednom

godišnje taj kaktus procveta veličanstvenim cvetom, ali ja sam uvek tom prilikom spavala, pa mu nisam baš sasvim verovala.

Premda sam bila stidljiva, jesam nosila u sebi i radoznalost, iako mi je na desetine puta rečeno da je radoznalost devojci propast. Pitala sam se da li sam tu jednu osobinu nasledila od majke. Naša kućna pomoćnica Morin Higin, koja me je doslovno odgajila, vrlo često me je opominjala da se držim jednostavnih misli i da ne zapitkujem previše, da ne dozvoljavam duhu da luta. A opet, i sama Morin je imala neki snen izraz lica dok mi je delila savete, što me je navodilo na pretpostavku da se ne pridržava sopstvenih zapovesti. Kada je Morin počela da mi dozvoljava da obavljam sitne poslove po gradu i pomažem pri kupovini, švrljala sam kroz Bruklin, čak do Brajton Biča, udaljenog nepuna dva kilometra. Volela sam da sednem na dok i slušam ribare, uprkos sirovom jeziku kojim su se služili, jer pričali su o svojim putovanjima po svetu, a ja nikada nisam otišla dalje od Menhetna, iako je bilo krajnje lako preći Bruklinskim mostom, ili pak novim, sjajnim Vilijamsberskim.

Mada sam imala ljubopitljivu dušu, uvek sam bila pokorna kad su posredi Profesorova pravila. Otac je zahtevao da leti nosim bele pamučne rukavice, a kad krenu studeni dani – drap rukavice od jareće kože. Trpela sam to pravilo i činila kako mi se kaže, iako su mi rukavice u letnje dane izazivale svrab, a zimi me žuljale i ostavljale mi po koži crvene tragove. Šake su mi imale urođeni deformitet, pa sam razumela zašto otac ne želi da me posmatraju sa onim prezirom koji je dočekivao živa čudesa zaposlena kod njega.

Naša kućna pomoćnica bila mi je jedina spona sa spoljašnjim svetom. Poreklom Irkinja, ne starija od trideset godina, Morin je svojevremeno imala momka koji joj je u nastupu ljubomore i

besa spržio lice sumpornom kiselinom. Meni nije smetalo što je išarana ožiljcima. Morin se starala o mome odgoju još otkako sam bila odojče. Bila mi je jedino društvo i obožavala sam je iako sam znala da je otac smatra neobrazovanom i nedostojnom razgovora o pitanjima duha. Očekivao je od nje da nosi sivu haljinu i belu kecelju, propisnu uniformu služavke. Otac je plaćao Morin stan u podstanarskoj kući u blizini pristaništa, jeftin i neprijatan, kako je uvek govorila, gde nije mesto takvima kao što sam ja. Nisam nikako znala kuda odlazi kad nam opere tanjire od večere, jer hitro bi zgrabila kaput i šmugnula na vrata, a ja nisam imala hrabrosti da potrčim za njom.

Morin je bila bistroumna i sposobna, uprkos očevom mišljenju, i često se prema meni odnosila kao prema sebi jednakoj. Volela sam da sedim na stražnjim stepenicama kraj nje dok zajedno užinamo. Spremala je i jela sa mnom sendviče sa salatam i maslacem. Smatrala sam je veoma lepom, bez obzira na ožiljke.

Ona je jedina pored oca znala za moj deformitet, pa je spravljala miksturu od aloje i nane i utrljavala mi je između prstiju. Bila sam joj zahvalna i na dobroti i na tom hladnokrvnom držanju. „Ovo sređuje većinu boljki“, znalački je govorila za taj melem. „Jedino ne može da sredi moje lice.“

Nažalost, ovaj eliksir ni meni nije pomagao, a ipak sam se privikla na njegov miris, pa sam se mazala njime svake večeri. Morin je pušila cigarete u dvorištu iza kuće, iako joj je otac izričito zabranjivao da to radi. Samo kurve imaju takve ružne navike, govorio je, a uz to je gajio i nezamisliv strah od požara, jer od jedne jedine varnice mogao je planuti čitav muzej, pa bismo ostali bez svega. U vreme letnjih oluja stajao je na krovu, s kofama punim vode, i budno motrio na kretanje munje kad rascepi nebo. Njegova zbirka je bila nenadoknadiva. U neradnim mesecima, kad je muzej zamandaljen, prekrivao je staklena

kućišta belim platnom, kao da smešta u postelju izložena mumifikovana bića, da tu provedu dugi zimski odmor. Tom prilikom je bivao iznenađujuće nežan. „Uvešću te kradom na izložbu ako želiš“, nudila mi je povremeno Morin, mada je i te kako dobro znala da je zabranjen ulaz deci mlađoj od deset godina.

„Mislim da ću ipak pričekati“, napomenula sam kad mi je Morin opet predložila da pogazim očeve propise i uđem u muzej. Nisam bila ona buntovnica kakva ću kasnije postati. Imala sam tad devet godina i devet meseci, pa nisam morala da čekam još mnogo do uzrasta kad ću imati pravo na ulazak u muzej. Išla sam u svojoj crnoj haljini i kožnim čizmama na kopčanje. Crne čarape bile su mi od vune, ali nikad se nisam žalila kad me grebu. Da me je neko upitao kojom bih rečju najpre opisala sebe, odmah bih odgovorila: poslušna. Ali naravno, u tom nežnom uzrastu tek malobrojni poznaju svoju pravu prirodu.

„Čekalica čeka, radilica ne.“ Morinina koža bila je prošarana kao da je napola u senci, napola na suncu. U određene sate dana, u podne, na primer, kad sine sunce, izgledala je puna svetlosti, kao da joj se unutrašnja lepota probija kroz upropašćeno lice. Sa saosećanjem je pogledala u mene. „Bojiš se da će te tata kazniti ako budeš neposlušna?“

Bojala sam se, dabome. Viđala sam kako se otac razbesni kad neki učesnik predstave zakasni na posao ili prekrši neki njegov propis, ako puši cigare javno, recimo, ili ako se uplete u ljubavnu zgodu s nekim iz publike. Istukao je štapom jednoga iz Engleske koji je sebe nazivao Kraljem Pataka, budući da je dotični džentlmen umesto ruku imao meso u obliku krila. Otac je Kralju Pataka rekao da se ne vraća više, a sve zato što je podozrevao da ovaj otpija viski iz čaturice u radno vreme muzeja. To je bilo nepošteno, razume se, kad se zna koliko je otac voleo rum.

Kućnoj pomoćnici nisam morala da objašnjavam svoje oklevanje.

„Ne krivim te“, uzdahnula je Morin. Dah joj je mirisao na nanu i ruzmarin, njena dva omiljena kuhinjska začina. „Verovatno bi te za kaznu terao da trčiš natamo i naovamo plažom čitavu noć bez trunke predaha. Noge bi ti otpale, crkla bi od žeđi, a on ti možda čak ni tada ne bi oprostio. On je ozbiljan čovek, a ozbiljni ljudi imaju ozbiljna pravila. Ako ih pogaziš, biće posledica.“

„Je li bio ozbiljan onaj tvoj momak?“, odvažila sam se da upitam. Na tu temu Morin obično nije progovarala.

„Do sto đavola“, kazala je ona.

Dopalo mi se kako je izgovorila reči sto đavola; izletele su joj nekako prirodno, kao onim ljudima što rade na pristaništu, gde utovaraju haringu i zubaticu.

„Kako se zvao?“

„Sin govna“, staloženo je rekla Morin.

Uvek je znala da me zasmije.

„Sin pseće majke“, produžila je, a ja sam se opet nasmejala, što ju je podstaklo da ređa dalje. „Satanin sin.“ Obožavala sam kad razvuče usta u osmeh. „Sin sto đavola.“

Tad smo obe prestale da se smejemo. Shvatila sam šta hoće da kaže. On je bio rđav čovek. Viđala sam takve u Aveniji talasa i duž mola. Obmanjivače i lopove, od onih ljudi kakvih devojčice od malih nogu nauče da se klone. Ostrvo Koni bilo ih je puno i svi su znali da policajci često zažmure kada ih ti bezočnici potplate. Na ulicama Bruklina si za pet dolara mogao dobiti maltene šta hoćeš, a bivalo je da se devojčice mojih godina kupuju i prodaju i za mnogo manje pare. Pojedini nevaljalci izgledali su prijateljski nastrojeno, drugi su ličili na demone. Morin mi je uvek govorila da se ne sudi o knjizi po koricama, ali ako me ikada iko pozove da skrenemo

u neku uličicu, moram da bežim, pa kakve god mi poklone nudio. Ukaže li se potreba, smem da ga šutnem u kolena ili među noge, čime ću najverovatnije nagnati takvog pojedinca da ostane na odstojanju.

„Znaš li ti šta je ljubav?“ upitala me je Morin tog istog dana. Obično se baktala svojim poslom i bila donekle zakopčana kad su posredi neka krupnija životna pitanja. Ovog puta je bila otvorenija no inače, možda više nalik sebi kakva je bila pre ožiljaka.

Zaklatila sam nogama i slegla ramenima. Nisam znala da li sam dovoljno odrasla za raspravu o takvim stvarima. Morin mi je nežno prošla rukom kroz dugačku kosu, a sa lica joj je spala ona tvrda glazura.

„Ljubav je ono što najmanje očekuješ.“

KADA SAM NAPUNILA deset godina, otac me je pozvao k sebi. Rođendan mi je bio u martu i nikad nisam znala šta od tog meseca da očekujem. Ponekad mi je na rođendan padao sneg, drugi put bi pak bilo prisutno magličasto zelenilo proleća. Ne pamtim kakvo je bilo vreme ovom konkretnom prilikom, te 1903. Previše sam se uzбудila što se otac usredsredio na mene, jer takva okolnost bila je retka zahvaljujući vlasti koju je njegov posao imao nad njim. Ponekad je po svu noć radio u podrumu i nije polazio na spavanje sve do svanuća. I zato je bilo naročito događaj to što mi je posvetio pažnju. Kad sam mu stidljivo prišla, saopštio mi je da se u pravi čas svaka tajna mora oglasiti i da se svako čudo mora proveriti. Napravio je svečanost od mog ulaska u muzej. Izašli smo iz kuće na stazu kako bismo mogli ući na glavna vrata, kao svi posetioći. Otac je bio u crnom fraku, veoma zvaničnom, i imao je na glavi cilindar koji je doneo iz Francuske. Oči su mu bile svevideće,

plave; kosa bela; govorio je sa stranim naglaskom. Ispred ulaza u muzej bio je postavio dve kugle sa električnim sijalicama. Oko njih su lebdeli leptiri veštice, privučeni bleštavilom, pa sam se oprla porivu da nekog uhvatim među skupljene šake. Bila sam u svojoj crnoj haljini, s niskom bisera koje mi je zaveštala majka. Za mene su bili najveće blago, ali otac mi je tada rekao da skinem ogrlicu. Kazao je da skinem i rukavice, što me je iznenadilo. Nisam volela da gledam svoje ruke.

Bila je ponoć, čas kada je čitav taj kraj tih, pošto nije bila sezona. U leto su po čitavu noć tu vrvele gomile ljudi, u vazduhu su se osećali snažni talasi uzbuđenja i buke. Ali čopori tragalaca za uživanjima neće stići sve do kraja maja, a ostaće tu do novog karnevala, koji se održava u septembru, razuzdanog skupa što će postati glavni događaj u godini i gde će slavljenci izgubiti svaku vlast nad sobom, pa će morati da bude pozvan Specijalni policijski odred kako bi im batinama vratio pamet u glavu. Konstrukcija u Zemlji snova napredovala je punom parom, pošto su vlasnici gradili sve više naprava za vožnju i postavljali izložbe koje će potući svaki dvorac rasonode na ovom svetu i biti impresivnije čak i od Luna-parka. Za razliku od drugih zabavnih parkova, koje su pojedini bogatiji stanovnici ostrva nazivali prostačkim i podvođačkim, ovaj će biti vrhunski poput onih što se nalaze po prestonicama Evrope, sa zdanjima belim-belcatim, kao da su napravljena za anđele. Pošto će se nalaziti zapadno od nas u Aveniji talasa, otac je strepeo da će nas ostaviti bez posla. Noću se čula rika lavova i tigrova u kavezima, atrakcija koje su krotili da budu sličnije psima ili kućnim mačkama negoli divljim zverima. U to tiho doba godine, nad parkom su se u ogromnim kreštavim jatima u sumrak okupljali galebovi i čigre. Čelični kosturi naprava za vožnju, još u fazi konstrukcije, srebrili su se u mraku. Zamisljala sam da drhture od iščekivanja svega onog što će postati.

* * *

Otac je razmakao zavese od debelog damasta boje šljive, razvučene preko ulaza u Muzej nesvakidašnjih bića. Rekao je da ću te večeri biti jedini gost, a onda se poklonio i rukom mi dao znak da pređem prag. Ušla sam prvi put. Iako sam ranije uspešla kradom da vidim nekoliko redova izloženih predmeta, jer povremeno bih ugrabila pogled, odande otkud sam posmatrala većina je bila pomalo mutna, pa nisam uspevala da razlikujem zelenu guju od otrovne žabe penjačice. Ove večeri su staklene tegle svetlucale. Osećao se sladunjav miris kamfora. Toliko sam dugo jedva čekala taj dan, a sad mi je pozlilo od napetosti i jedva sam uspevala sve to da upijem u sebe.

Imali smo jednog najmljenog čoveka što je često dolazio radi staranja o živim zverkama. Viđala sam ga kad stigne na čezama s konjskom zapregom da isporuči sanduke s hranom za tajanstvene stanare muzeja. Dok sam tu stajala, preda mnom se ukazao kovitlac neverovatnih stvorenja: jedan komodski zmaj koji je nadimao skerletnu gušu, ogromna kornjača nalik čudovištu iz dubina, kolibriji crvenih grudi pušteni iz kaveza na povocima od konca. Kad sam skrenula pogled sa te raznovrsne zbirke koja je izazivala vrtoglavicu, ugledala sam rođendansko iznenađenje od oca, ukrašeno plavim svilenim vrpcama i vencima od papirnih zvezda. Stajalo je na počasnom mestu: ogroman rezervoar pun vode. Na dnu je imao školjke sabrane iz svih krajeva sveta, od Indijskog okeana do Kineskog mora. Nije morao otac da mi kaže šta će se u njemu izlagati, jer stajao je tu natpis za koji je zadužio majstora-zanatliju da ga napravi od kestenovog drveta i ručno ga ispiše pozlatom.

ŽENA-SIRENA

Pod tim naslovom je bila urezana samo jedna reč, moje ime: Korali.

Nisu mi bila potrebna dalja uputstva. Razumela sam da je čitav moj život bio puko uvežbavanje upravo za ovaj trenutak. Bez izrečenog naloga, izula sam cipele.

Umela sam dobro da plivam.

MART 1911.

DA JE KORALI SARDI živela nekim drugim životom, u drugo vreme i na drugom mestu, mogla je postati šampion u plivanju, hvaljena sportistkinja ovenčana lovorikama, okružena svetinom koja je moli za autogram pošto je preplivala Lamanš od Engleske do Francuske ili obišla ostrvo Menhetn. Umesto toga, plivala je po Hadsonu kad horizontom promine suton, vodeći računa da se drži senki. Da je bila riba, mogla je biti jegulja, tamno meso koje se krije u još tamnijoj vodi, samotno biće što je krenulo na putovanje ka severu, nesposobno da zastane i odmori se sve dok ne stigne do svoga odredišta. Ove neprijatno hladne večeri istupila je iz reke tek kad više nije mogla da pliva, cepteći od iznurenosti. Titula u plivanju upravo je bila dodeljena nekom momku iz Njujorškog atletskog kluba, kog su zvali nadimkom Čovek-riba, ali Korali ga je s lakoćom mogla potući. Popela se na pustu obalu pod virom zvezda na nebu i zastala u mulju do gležnjeva. Iscedila je kosu, na pomodrelim usnama igrao joj je osmeh. Ovo joj je dosad bilo najduže plivanje. Izdržala je devedeset minuta u ledenoj vodi; lični rekord. Počinjao je

da duva vetar, a vazduh je bio vlažan; tek malobrojni plivači uspeli bi da istrpe tu hladnu, brzu vodu. No Korali svejedno nije bila šampion; nije imala štopericu i nije imala obožavaoce. Oblačila se u mušku odeću kako bi se lakše kretala, u pantalone užih nogavica i belu košulju, upasanu. Pre nego što se obuče, mazala je ruke i noge medvedom mašću pomešanom s pustikarom; ta smeša je imala namenu da posluži kao stimulanis i očuva joj toplotu. Pa ipak, uprkos ovom eliksiru i svome vežbanju da se izbori i sa neljudskim uslovima, tresla se od zime.

Dok se probijala kroz splet rogoza, Korali shvati da ju je jaka prolećna plima odnela dalje. Nalazila se mnogo severnije nego što je predviđala i stigla je na ničiju zemlju gornjeg Menhetna, gde su svojevremeno Holanđani obrađivali ogromne površine usred ritova. Nedaleko u pravcu istoka, duž reke Harlem još je bilo malih sela, nastanjenih zajednicama američkih crnaca i irskih doseljenika koji su se skrasili u malim peskovitim zalivima ove reke; kuće su im bile skrivene iza ogromnih bukava i tulipovaca starijih od trista godina.

Za razliku od većine reka, u Hadsonu se matica kreće dvosmerno: sa severa vodu potiskuje Atlantski okean, te se preobražava u rečice i potoke i spaja se s Harleмом, a potom se udruženi tokovi povlače na jug, ka luci. Nakon zime pune jakih oluja i snegova, Hadson se kretao brže nego što bi se očekivalo. Proračuni Koralinog oca pokazali su se, dakle, kao pogrešni. Profesor joj se nadao na gotovo pet kilometara južno odatle, zajedno s konjušarom i njegovom zapregom, spreman da dočeka Korali vunanim ćebetom i čuturicom viskija, za koji se kleo da sprečava nabez pluća.

Nakon osam godina nastupanja, Koralina slava je izbleдела. Publika je žudna retkosti koje nikad ranije nisu viđene, a ne stvorenja na koja se navikla. U dvorani na Medisonovom

trgu Barnum i Bejli otvarali su svoj cirkus. Na istom tom mestu Barnum je prvi put prikazao svoju predstavu u vreme kada je taj prostor zauzimao Veliki rimski hipodrom, arena bez krova i grejanja. Ljude su opčinjavali razobadani ždrepci, spektakl i čudesa što su ih izvodile akrobate i dresirane foke, gromoglasna trka rimskih dvokolica od kojih je letela prašina uvis. Barnum je karijeru započeo s muzejom na donjem Menhetnu, gde je izlagao punjene životinje i fosile, uz diskutabilne eksponate kao što je Sirena sa Fidžija – majmunski torzo s pripojenim ribljim repom. Upravo je tog podvaljivača Barnuma želeo da prevaziđe Profesor Sardi, jer osećao je da je on sam iskreni čovek nauke, dok je Barnum bio običan šarlatan. Pa ipak, junak Amerike bio je Barnum, a Profesorova srećna zvezda je gasnula.

Korali je kao mala bila glavna atrakcija na ostrvu Koni, ali sad više nije bila dete. Rep joj je bio od tankih tračica gipkog bambusa, prekriven svilom koja je radi vodootpornosti premazana parafinom i rastvorom plavog kamena. Cev za disanje, pričvršćena s bočne strane rezervoara, bila je nevidljiva za posmatrača. Kad bi se obrnula da izmahne plavim repom, usrkнула bi vazduh iz cevi. Otac je podozreo da će im svetina prozreti trikove, pa je zahtevao od nje da se služi cevkom što ređe. Vežbanje pod vodom u kadi od ranog detinjstva podarilo joj je kapacitet pluća znatno veći nego u prosečne žene. Ponekad joj se činilo da joj vazduh takoreći i ne treba. Noću bi se radi opuštanja potopila u kadu u kupatilu, spustila bi se pod toplu, sapunjavu vodu, melem za njeno hladno meso i blede šake, svakog jutra zamakane u plavu farbu.

Između prstiju je bio taj njen urođeni defekt: tanka opna koju je indigo-boja naglašavala. Iz tog razloga je u javnosti i nosila rukavice, mada ju je ova abnormalnost retko kad

ometala u praktičnim stvarima. Pa ipak, gnušala se sebe zbog te jedne mane. Često je zamišljala kako prinosi makaze mesu kako bi prosekla tu bledu kožu. Onaj jedini put kad je pokušala da se ratosilja opne, ostrim nožem za dubenje jabuka, u krilo su počele da joj padaju kapi krvi čim je bocnula prvu kožicu. Svaka kap je bila toliko jarke grimizne boje da se prepala i odmah ispustila nož.

No iako je navala svetine jenjala, Korali je još imala šačicu vernih obožavalaca koji su se i dalje okupljali oko njenog rezervoara, muškaraca čija su seksualna interesovanja bila primetna u svakom grozničavom pogledu. Nijedan čovek je još nije imao premda su nekoliki nudili Profesoru basnoslovne iznose u zamenu za njeno devičanstvo, a jedan je čak otišao toliko daleko da je u predlog uključio i bračnu ponudu. Sve te pokušaje je njen otac odbijao s primesom gneva. Korali je bila ubeđena da je ti isti udvarači ne bi ni pogledali u svakodnevnom životu, onda kad nije ništa drugo do očeva bleđa, neugledna kći u crnom koja zastaje kraj pijačnih tezgi u Neptunovoj aveniji da izabere repu, spanać, ribu. Muškarci koji su joj bili najvatreniji obožavaoci tragali su za poročnim i izopačenim uzbuđenjem kakvo donosi posedovanje rođene nakaze. Sablaznili bi se kad bi otkrili koliko je obična, jer najveće zadovoljstvo joj je bilo da čita kakav roman nađen u očevoj biblioteci, ili da sedi sa Morin na stražnjim stepenicama i planira kako će na proleće zasejati baštu. Nije bila ničiji mračni san, samo devojka primorana da pliva razgolićena.

Ovog poslednjeg januara, dok je ostrvo Koni još bilo prošarano snegom, a talasi uzburkanog Atlantika zadržavali čak i najiskusnije ribare kod kuće, Korali je, ušavši u muzej, otkrila da njen rezervoar više nije u sredini izložbene sale. Konjušar ga je natovario na niska kolica i prevukao u ugao,

pa prekrio ceradom. Korali je uvek zamišljala kako će biti zahvalna kada se nađe razrešena svojih obaveza, ali odjednom nije bila više ništa, čak ni nepostojeća sirena. Ko je onda ona? Tiha devojka koju niko ne primećuje, nevidljiva većini muških očiju. Shvatila je da se vezala za svoju lažnu ličnost, jer sirena je jedinstveno stvorenje koje zapovednički privlači pažnju, a ona sama nije imala nikakvu vrednost.

Njen otac, međutim, bio je čovek budućnosti. Bez poteškoća je raskrštao sa starim. Hitro je otpuštao zaposlene koji više ne privlače narod; suze i molbe nisu nikako pomagale čim neka retkost prestane da bude zanimljiva platežnoj publici. Mnoga živa čudesa koja je Korali upoznala od detinjstva otpuštena su čim je popularnost počela da im opada, i više se nisu pominjala. Žena po kojoj su se rojile pčele odbila je da promeni tačku i nastupi sa osicama, jer su njihove žaoke mogle biti smrtonosne. Nakon vatrenog razgovora s Profesorom, bila je prinuđena da ode. Poslodavac joj nije dao vremena čak ni da sakupi svoj roj, te je ostao u bašti u jednoj drvenoj kutiji. Nešto kasnije te sezone, kad je Korali pokušala da ga oslobodi, ništa nije postigla. Pčele su se šćućurile u jedinom domu koji su poznavale, gde su se sa zahlađenjem razbolevale, te uskoro i pomrle.

Bilo je i drugih čudesa koja su iščezla bez doviđenja. Svetina se brzo zasitila dečaka-jarca s papcima umesto stopala i žene-ptice, od glave do pete odevene u perje, koja je umela da odzvižduće svaki ptičji zov, od trupijalovog cvrkutanja do prodornog svrakinog kreštanja. Sićušne dame Mari de Montagju, koja se mogla udenuti u dečju odeću i na smenu je pila iz flašice za bebe (napunjene ne mlekom već blagim cejlonskim čajem *Crvene ruže*, ojačanim džinom) i pušila cigaru. Ali uskoro je postala izlizan prizor, jer bilo je čudesa za mnogo centimetara nižih od nje. Na kraju ju je uposlilo

drugorazredno pozorište iz Neptunove avenije, gde joj je grlata rulja izdevala uvredljiva imena i bacala joj sitan novac terajući je da pokaže svoju malu zadnjicu ili grudi, pošto se znalo da to radi u raspojasane noći kada nisu prisutne dame.

Da je Korali bila ma ko drugi, najmljeni glumac poput svih ostalih, već bi se našla izbačena iz očeve kuće. Pitala se ne bi li možda više volela da vodi život služavke ili prodavačice u obližnjoj radnji, ali otac ju je privio sebi na grudi i rekao joj da je nikad neće pustiti.

„Što nemamo – stvorićemo“, ubeđivao ju je.

Već je bio osmislio promućuran plan. Novo stvorenje moglo bi biti aligator ili zmija, ili nekakva neobična kombinacija ta dva, načinjena od konca, eksera i genijalnosti, neizmerno superiornija od Barnumove Sirene sa Fidžija. U podrumu je imao radionicu, prostor u koji Korali nikada nije bilo dozvoljeno da stupi, čak ni kada je napunila deset godina. Vrata su bila zamandaljena dvema bravama, jednom od gvožđa i jednom od mesinga. Ključeve je Profesor čuvao na lancu od sata.

„Naše stvorenje će biti ono što ljudi umišljaju da jeste“, rekao je u poverenju Korali. „Jer za ono u šta veruju – ljudi će i platiti.“

Profesor ju je vodio sa sobom u svoje potrage. Često je sklapao povoljniju pogodbu kad se prikaže kao porodičan čovek. Imao je jedva nekoliko nedelja da do početka sezone nađe neko čudo koje bi zadovoljilo ne samo posetioce već i štampu. Najpre su otišli na pristanište u Red Huku, ali tamo nije bilo ni džinovskih lignji ni kitova velikih poput levijatana, niti morskih lavova albina, niti meduza natprirodnih razmera. Na zapadnom kraju Menhetna otišli su do mesarske